

KRIMINOGENOST KONCESIONIH UGOVORA U EKSPLOATACIJI PRIRODNIH BOGASTAVA U BOSNI I HERCEGOVINI / CRIMINOLOGY OF CONCESSION CONTRACTS IN THE EXPLOITATION OF NATURAL RESOURCES IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Mile Matijević¹, Jasmina Međedović²

¹Internacionalni univerzitet Travnik, Travnik ul. Meljanac bb. BiH

²Internacionalni centar za kriminalistička i kriminološka istraživanja i vještačenja, Banja Luka,
e-mail: matijevicdmile@gmail.com, jasmina.mededovic@gmail.com

Stručni članak

UDK / UDC 343.98:622.03(497.6)

Sažetak

Koncesije predstavljaju pravo obavljanja privrednih djelatnosti korišćenjem javnih dobara, prirodnih bogastava i drugih dobara od opšten interesa, u skladu sa Zakonom, uz plaćanje koncesione naknade. U poslednjim godinama na području Bosne i Hercegovine evidentan je povećan broj koncesionih ugovora, posebno u oblasti izgradnje tzv. malih hidrocentrala i otvaranja rudnika. Istovremeno se javljaju i određene sporne situacije, kako u stvarnom, tako i u pravnom smislu. Primjetno je da država, entitetske vlasti „forsiraju“ neke koncesije sa veoma diskutabilnom perspektivnošću po životnu sredinu. U tom smislu se „isključuje“ lokalna zajednica, što u usonovi govori o netransparentnosti cjelokupnog postupka i neuvažavanju mišljenja, stava lokalne zajednice, koja bi morala imati veoma bitnu ulogu u postupku dodjele koncesija. U radu će prezentirati zakonske regulative u Bosni i Hercegovini i Entitetima, u predmetnoj oblasti, sa izvjesnim komparacijama u susjednim državama, svijetu u vezi bitnih odredbi u koncesima. Posebno će se istaći i analizirati pojavnici oblici kriminogenih radnji u vezi sa predetnom problematikom, koja nanosi štetu prirodnim bogatstvima, kao i imovini Bosne i Hercegovine i entiteta.

Ključne riječi: koncesije, životna sredina, kriminogenost, kriminal, korupcija

JEL klasifikacija: K140

Abstract

Concessions represent the right to carry out economic activities using public goods, natural resources and other goods of general interest, in accordance with the Law, with the payment of a concession fee. In recent years, the number of concession contracts in the territory of Bosnia and Herzegovina has increased, especially in the area of construction of the so-called small hydropower plants and the opening of mines. At the same time, certain disputed situations arise, both in real and legal terms. It is particularly interesting that the state and entity authorities "force" some concessions with highly debatable prospects for the environment. In this sense, the local community is "excluded", which speaks about the non-transparency of the entire procedure and the lack of respect for the opinion and position of the local community, which should have a very important role in the process of awarding concessions. In the paper, he will present the legal regulations in Bosnia and Herzegovina and the Entities, in the subject area, with certain comparisons in neighboring countries, the world regarding important provisions in concessions. In particular, the current situation in Bosnia and Herzegovina will be analyzed, with an indication of possible ecological and other implications in the case of launching planned projects in the field of "current mining".

Keywords: concessions, environment, hydropower plants, mines, crime, corruption

JEL classification: K140

UVOD

Pojam koncesije¹⁰⁴ potiče od latinske riječi "concession" što znači dozvola, ustupak, odobrenje i tradicionalno se odnosio na dozvole za korištenje određenog javnog dobra ili usluge koje država ustupa pojedincu pod određenim uslovima. Različiti pravni režimi u svijetu različito su definisali koncesije, uglavnom ih povezujući sa oblašću iskorištavanja prirodnih resursa radi ostvarivanja prihoda, ali i sa javno-privatnim partnerstvima¹⁰⁵. Koncesije se odnose na pravo privatnih ili pravnih lica da koriste javne resurse (npr. šume, vode, rudna bogatstva) ili obavljaju određene javne usluge pod uvjetima koji su regulirani zakonom.

U Bosni i Hercegovini, kao što je već prethodno pomenuto, koncesije su u najvećem broju dodjeljivane za eksploataciju prirodnih resursa, a posljednjih godina je prisutan i rast broja koncesija u energetskom sektoru. Finansiranje pak infrastrukturnih projekata – autoputevi, željeznice, aerodromi, luke, vršeno je pretežno zaduživanjem kod međunarodnih institucija, čak i vrlo nepovoljno. U tom kontekstu, ugovori o koncesijama se smatraju važnim instrumentima u dugoročnom strukturalnom razvoju infrastrukture i strateških usluga, koji bi trebao doprineti napretku konkurencije na internom tržištu, omogućavajući korist od stručnosti privatnog sektora i doprinoseći efikasnosti i inovacijama.⁹ Koncesije bi trebalo da omoguće mobilizaciju privatnog kapitala, znanja i vještina koji dopunjuju javne resurse, te da omoguće nove investicije u javnu infrastrukturu i usluge, bez povećanja javnog duga.

Koncesije se koriste u sektorima koji utiču na kvalitet građana, a neki od primjera su: transport putevima ili željeznicom, usluge luka i aerodroma, održavanje i upravljanje autoputevima, upravljanje otpadom, energetske i usluge grijanja, objekti za sport i razonodu, parkinzi i td. Kada je u pitanju Bosna i Hercegovina, koncesije su uglavnom tumačene i primjenjivane u tradicionalnom, bazičnom smislu iskorištavanja prirodnih resursa, a stanje u ovoj oblasti se u svim relevantnim međunarodnim i domaćim izvještajima, uključujući izvještaje Evropske komisije, godinama ocjenjuje neadekvatnim. Ovo se odnosi prije svega na zakonski okvir koji je izrazito fragmentiran i neusklađen, međusobno a potom posljedično i na praksu dodjeljivanja i implementacije ugovora o koncesijama.

U ovom radu se želi akcentirati kriminogenost koncesionih poslova, kao svojevrsna negativna djelatnost u kome se nalaze razni oblici društvenog, devijantnog djelovanja, čak sa obilježjima i krivičnih djela. Kriminogenost koncesija u Bosni i Hercegovini odnosi se na potencijal za zloupotrebu i korupciju u postupcima dodjele i upravljanja koncesijama, što je jedno od ključnih pitanja u kontekstu transparentnosti i upravljanja javnim resursima.

¹⁰⁴"Koncesija" znači pravo koje koncedent dodjeljuje u cilju obezbjeđivanja izgradnje infrastrukture i/ili pružanja usluga, eksploatacije prirodnih resursa, u rokovima i pod uslovima o kojima se koncedent i koncesionar dogovore. Zakon o koncesijama Bosne i Hercegovine, Sl. glasnik ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 32/2002 i 56/2004).

¹⁰⁵ (tzv. koncesije sa obilježjima JPP).

1. ZAŠTO JE MALA NADOKNADA ZA KONCESIJE UGOVORE?

Jedno od bitnih ekonomskih pitanja jeste isplativost dodjele koncesija pod veoma nepovoljnim uslovima, tj. Sa malom nadoknadom za dobijanje višedecenijskog eksploatacija prirodnih bogastava. Raspoloživi pokazatelji ukazuju da su nadoknade u Bosni i Hercegovini veoma male, da lokalna zajednica od koncesionih naknada dobija veoma malo sredstava, a za uzvrat joj se uništavaju prirodni resursi, ljepote¹⁰⁶. Poseban problem u slaboj naplativosti koncesionih ugovora predstavljaju netransparentni mehanizmi naplate, zbog čega se gube milioni. Bosna i Hercegovina gubi ogromna sredstva zbog nekorištenja mehanizma koncesije tamo gdje je to moguće – 200 miliona KM godišnje samo u FBiH, tvrde revizori, ali će sigurno platiti i milione kazne za korištenje koncesije na nezakonit način tamo gdje je koristi – tvrde aktivisti koji se bore protiv štetne eksploatacije prirodnih dobara. Koncesije su važne i korisne zato što obezbjeđuju prihod na osnovu korištenja javnih prirodnih potencijala, javnih radova i slično, te obezbjeđuju nova radna mjesta, ali zloupotreba ovih potencijala može da ugrozi okoliš i život ljudi na datom području.

Poznati ekonomista prof. dr Aleksa Milojević izričito je protivnik Zakona o koncesijama, jer smatra da se njime rasprodaju prirodna bogatstva koja su jedina šansa za opstanak¹⁰⁷. Milojević kaže da se vlasti RS upravo na slučaju koncesija trebaju ugledati na Zapad: „Mi treba da proglasimo da je prirodno dobro javno dobro i da ne može nikako biti u koncesionoj nadoknadi ispod 51 posto. A velika prirodna dobra, kao što su kod nas Drina ili rudnici uglja ili nafta, to je na Zapadu i svugdje 100 posto u vlasništvu države i nikom ne pada na pamet da ta prva nacionalna dobra ustupi nekome, jer živi se od prirodnih dobara.“ Profesor Milojević podsjeća da prihod od koncesija u Republici Srpskoj čine svega dva do tri odsto ukupnih prihoda. Tim prije, ističe ovaj ekonomista, dovodi se u pitanje zakon koji ustupa prirodna dobra kao jedinu šansu da male ekonomije prežive.

2. UZROCI KRIMINOGENOSTI

Kriminogenost koncesionih poslova predstavlja jedno od bitnih pitanja od kojih zavisi sveukupni uspjeh koncesionih poslova, posebno za državu, lokalnu zajednicu, čija se prirodna dobra eksploatišu. Zbog čega se javljaju kriminogene namjere, radnje nije teško zaključiti. Zainteresovani koncesionari uglavnom nastoje dobiti koncesije pod povoljnijim uslovima, zbog čega ne bježe I od tzv. Nezakonitih radnji Kojima se može ostvariti cilj. Suština problema u suštini je u davaocu koncesija, tj. nadležnim komisijama, ministarstvima koji provode procedure dodjele koncesija. Ako se u tim poslovima pojave lica koja su sklona kriminogenim radnjama, koja je u suštini koristoljubljive prirode, time se stvaraju izvrsni uslovi za javljanje kriminalnih radnji u vidu raznih krivičnih djela.

- Slaba institucionalna kontrola: Nedovoljno razvijeni mehanizmi nadzora i kontrole olakšavaju manipulacije i korupciju, jer se cjelokupan posao provodi u užem krugu lica, dok nadležne službe “samo verifikuju” već dogovoreni scenarij.

¹⁰⁶ Prema izvještaju o izvršenju budžeta svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini za 2022.god. je naplaćeno nešto više od 60 miliona eura prihoda od koncesija. Manji su za milion i pol nego 2021. S druge strane, koncesionari ubiru milijarde prihoda. Slaba i zastarjela zakonska rješenja koncesionarima ostavljaju prostor za izbjegavanje plaćanja obaveza, a zbog slabe kontrole nadležnih organa i skrivanja podataka, sve uglavnom prolazi bez posljedica.

¹⁰⁷ lustrativan primjer je izvor mineralne vode za koji je koncesija dodijeljena po cijeni od 0,7 pfeninga za 1.000 litara vode ali na način da u ugovoru nema nikakv zaštitna mjera ukoliko koncesija ne bude plaćena i sada taj koncesionar, i pored vrlo povoljne naknade, duguje oko 150.000 KM.

- **Politički utjecaj:** Dodjela koncesija često je povezana s političkim utjecajem i nepotizmom se ogleda u direktnoj zainteresovanosti političkih moćnika, koji kroz ove poslove vide mogućnost sticanja materijalnih sredstava za svoju partiju, ili sebi lično. Sve se radi pod "velom tajne" tako da se taj uticaj ne primjećuje, a suštini je odlučujući.
- **Nedovoljna transparentnost:** Nedostatak javne dostupnosti podataka o postupcima dodjele koncesija omogućava netransparentne odluke. Nemogućnost blagovremenog, potpunog saznanja o svim karakteristikama koncesionih poslova daje mogućnost da se kriminogena lica slobodno ponašaju, vršeći i konkretna krivična djela, sa motivom sticanja materijalne dobiti.
- **Pravna fragmentacija:** Zbog decentraliziranog sistema u BiH (entitetski zakoni, kantonalne i lokalne regulative), postoje nejasnoće i nesklad u reguliranju koncesija. Činjenica je da je ustavno pravni system u Bosni i Hercegovini veoma kompleksan, što u nekim slučajevima doprinosi da se i u ovim poslovima zbog toga ostvaruju neregularne radnje, koje su product sumnjivih, kriminogenih poslova počev od državnog nivoa, pa do lokalne zajednice.
- **Slabo provođenje zakona:** Iako zakonski okvir postoji, njegova primjena je često selektivna i nedovoljna. Definitivni uzrok kriminogenosti nalazi se u zakonskoj nedisciplini, koja se manifestuje u tek djelimičnom, a i nikakvom poštovanju zakonskih okvira za planirane poslove. Time se stvaraju pogodni uslovi za razne prekršajne, krivične radnje, od strane odgovornih lica, koji imaju obavezu zakonitog rada.

Jedna od velikih afera vezana za prihode od koncesija u Republici Srpskoj odnosi se na svojevrstne izmjene Pravilnika o visini koncesione naknade iz 2016. godine kojima je omogućeno da koncesionari koji u svom sastavu imaju rudnik i termoelektranu budu oslobođeni plaćanja posebne naknade za eksploataciju uglja koji koriste za proizvodnju struje, što je bilo u suprotnosti sa Zakonom o rudarstvu RS koji strogo zabranjuje da neko besplatno vrši eksploataciju uglja. Iste je godine usvojena nova izmjena ovog pravilnika kojom je koncesiona naknada za proizvodnju električne energije smanjena sa 3,6 na svega 0,5 % ukupnog prihoda ostvarenog proizvodnjom i prodajom električne energije. Ova izmjena se poklapa sa vremenom puštanja u rad termoelektrane Stanari, odnosno sa vremenom kada se na nju počinje primjenjivati obaveza da plaća koncesionu naknadu za proizvedenu i prodatu električnu energiju. Prema analizama⁵⁵, proistekla šteta po budžet RS se može mjeriti desetinama miliona maraka. Zbog izmjena pomenutog pravilnika, Uprava za organizovani i teški kriminalitet MUP-a RS vodila je postupak protiv ministra Petra Đokića. Pored toga, izmjenama i dopunama Zakona o koncesijama iz februara 2018. godine, omogućeno je da sam ministar određuje koncesionu naknadu u određenim privrednim djelatnostima, a u rasponu od 0,5 % do 5%.

3.POSLJEDICE

- **Finansijski gubici:** Nepravredno niske naknade za korištenje resursa štete javnim budžetima. Zbog štetnih koncesija, nezakonitih dodjela i raskida Ugovora, raznih

zloupotreba i kriminala Republika Srpska gubi ogroman novac, samo od slovenačkog Vijadukta preko 90 miliona maraka, a najveća odgovornost je na resornok ministru Petru dr Đokiću, njegovom zamjeniku Baštincu te čelnicima Komisije za koncesije Republike Srpske. Zašto niko ne odgovara za organizovani kriminal i pljačke, šta je sa aferama „Komsar“, „Drvo-eksport“, „Rudnik uglja Ugljevik dva“, štetnim iza kojih stoje domaći i regionalni tajkuni, od Kaje, Pavgorđa do Zvonka Veselinovića?

- **Degradacija okoliša:** Loše upravljanje prirodnim resursima zbog nedostatka odgovornosti je jedno od bitnih negativnosti u slučajevima “problematične” koncesione aktivnosti. Ako se ne stavlja u prvi plan interes ekološke naravi, tj. zaštita životne sredine/okoliša, koncesiona aktivnost će značajno narušiti, ugroziti eko system, čak i za trajnija vremena.
- **Nepovjerenje javnosti:** Percepcija korupcije i nepravde dodatno smanjuje povjerenje građana u institucije koje se bave procedurama dodjele koncesija. Tu se posebno primjećuje nedovoljna, blagovremena informisanost javnosti, što utiče na javljanje sumnje u dobronamjernost, zakonitost poslova.
- **Ekonomska neefikasnost:** Umjesto poticanja razvoja, koncesije često služe interesima pojedinaca na štetu zajednice. O ekonomskoj opravdanosti koncesija, već smo istakli da je veoma problematična, tj. korist od istih je minorna u odnosu na dobit koju ostvaruju koncesionari. Zbog toga se postavlja opravdano pitanja o uzrocima takvih radnji, a istovremeno se dovodi u sumnju cjelokupan posao.

4.POTENCIJALNE MJERE ZA SMANJENJE KRIMINOGENOSTI

1. **Povećanje transparentnosti:** Javna objava ugovora o koncesijama i izvještaja o njihovom izvršenju. Veoma bitno pitanje se odnosi na neophodnost potpune transparentnosti u blagovremenom, potpunom objavljivanju svih faza u vezi koncesione aktivnosti. Takvim radom nadležnih organa će se isključiti moguća sumnja u kriminogenost, nezakonitost, a građani, lokalna zajednica je moći reagovati na pravi način¹⁰⁸.
2. **Unapređenje zakonskog okvira:** Harmonizacija zakona na državnom, entitetskom i lokalnom nivou.
3. **Jačanje institucionalnih kapaciteta:** Edukacija i osnaživanje tijela koja upravljaju i nadziru koncesije.
4. **Primjena digitalnih alata:** Korištenje digitalnih platformi za praćenje i nadzor koncesija.
5. **Antikorupcijske mjere:** Strože kazne za zloupotrebe i korupciju, uz efikasno sudstvo. U okviru sveukupne preventivno represivne aktivnosti državnih organa u slučajevima postojanja sumnje i dokazivanja kriminogenosti, postojanja krivičnih djela, veoma je spora ili nikakva reakcija nadležnih organa. Veliki uticaj političkih struktura, jednostavno “blokira” transparentnost postupka i donošenje zakonite odluke u interesu pravde.

5.NEKI PRIMJERI KRIMINOGENOSTI KONCESIONIH UGOVORA U BOSNI I HERCEGOVINI I ŠIRE

¹⁰⁸ Najbolji primjer je slučaj početka ugrožavanja izvorišta rijeke Une, koji je ipak zaustavljen, tek onda kada su građani ustali, istrajali u svojim zahtjevima, koji su sasvim opravdani.

Navešćemo samo nekoliko primjera u vezi sa netransparentnošću, pa i kriminogenošću koncesionih poslova u Bosni i Hercegovini. U svakom predmetnom slučaju vidljivo je da postoje elementi sumnje u zakonitost poslova, mogućnost koruptivnih radnji, kroz zloupotrebu službenih ovlaštenja, kao i druge radnje, koje ugrožavaju zakonitost i ekonomsku korist poslova.

Slučaj "Tuzla kvarca"

Jedan od najveći kriminogenih konsesionih poslova u F. Bosne i Hercegovine dogodio se u TK. – "Tuzla kvarc", gdje na ime koncesionih naknada nije naplaćeno oko 2 milijarde KM. Iako je sve počelo prije sedam godina, još uvijek ne postoji krivac kada je u pitanju slučaj "Tuzla-Kvarc", privredno preduzeće kojem je istekla koncesija za eksploataciju mineralnih sirovina na području Tuzlanskog kantona a koje se našlo u ulozi prijavitelja korupcije ali i optuženog, prenosi Birn.Postoje dva sudska postupka kada su u pitanju dešavanja oko "Tuzla-Kvarca". U jednom je pomoćnik ministra resornog ministarstva u Vladi Tuzlanskog kantona nepravosnažno osuđen na 20 mjeseci zatvora jer je tražio novac od direktora "Tuzla-Kvarca" za dodjelu koncesije.U drugom postupku je oslobođen krivice direktor "Tuzla-Kvarca" i to privredno društvo, jer su iskopavali mineralne sirovine, a nisu imali koncesije. Dok su oba postupka u žalbenoj fazi, Vlada Tuzlanskog kantona smatra da je riješila problem pronalaskom strateških partnera koji su preuzeli obaveze na osnovu koncesije

Slučaj koncesionara "Komsar" Ugljevik Radnici Rudnika i termoelektrane (RiT-e) Ugljevik

Radnici TA Ugljevik odlučili su na okupljanju ispred upravne zgrade preduzeća da nastavljaju štrajk započet prije deset dana, zahtijevajući da se raskine koncesija za kopanje uglja data firmi "Comsar Energy RS" ruskog oligarha Rašida Serdarova¹⁰⁹.To je potvrdio za Radio Slobodna Evropa Boban Benović, predsjednik Sidnikata RiTe Ugljevik, rekavši da radnici nisu zadovoljni sastankom koji je održan dan ranije, između uprave Elektroprivrede RS i predstavnika ruske kompanije. Zaposleni strahuju da bi preduzeće moglo da ostane bez dovoljne količine uglja potrebne za stabilnu proizvodnju električne energije, ukoliko ruskoj firmi u vlasništvu Serdarova bude dozvoljeno da kopa ugalj na njihovom ležištu¹¹⁰.

Slučaj nezakonite koncesije i kopanja uglja u selu Bistrica kod Prijedora:

Okružni sud u Banjaluci poništio je ekološku dozvolu firmi Drvo-export iz Teslića, koja kopa ugalj u rudniku Bistrica nadomak Prijedora¹¹¹. Sud je po tužbama grupe mještana Bistrice i Centra za životnu sredinu (CZZS) potvrdio navode tužilaca da se ekološkom dozvolom nisu mogle utvrditi mjere zaštite, jer je ona izrađena nakon što su radovi već počeli na rudniku¹¹².U saopštenju CZZS ističu da se ovom presudom moraju obustaviti svi radovi na spornom rudniku."Obzirom da ovaj koncesionar trenutno ne posjeduje važeći akt kojim bi bile utvrđene sve mjere zaštite životne sredine, neophodne za zakonitu realizaciju predmetne koncesije, sve aktivnosti na lokaciji ovog

¹⁰⁹ Vlada entiteta Republike Srpska je 2013. godine dodijelila koncesiju za eksploataciju uglja na polju "Ugljevik istok 2" kompaniji "Comsar Energy RS", a Ministarstvo energetike i rudarstva je u decembru 2023. godine odobrilo ovoj firmi eksploataciju uglja.

¹¹⁰ Dana 04. 12. 2024. god, javnost je obavještena da TA Ugljevik prestaje sa radom, zbog nedostatka uglja, što je direktna posljedica kriminogenog ugovora o koncesiji.

¹¹¹ To je za Radio Slobodna Evropa u ponedjeljak 28. oktobra potvrdila Dragana Stanković, advokatica koja je u ovom postupku zastupala mještane tog prijedorskog naselja."Sud je potvrdio sve ono što smo mi cijelo vrijeme pričali i u tužbi navodili, a to je da su tu radovi počeli prije nego što je data koncesija, a pogotovo prije nego što su urađeni izvještaji na osnovu kojih je izdata ta ekološka dozvola", pojašnjava Dragana Stanković, advokatica mještana Bistrice.

ležišta je neophodno obustaviti do eventualnog sticanja zakonskih uslova za iste. Konačna i izvršna sudska odluka je dostavljena nadležnim republičkim inspektorima, uz zahtjev za hitnu obustavu radova", navodi se u saopštenju. Mještani Bistrice više od godinu dana protive se rudniku koji je otvoren u blizini njihovih kuća. Pokrenuli su nekoliko sudskih sporova protiv investitora zbog nelegalne uzurpacije privatnih parcela, ali i lokalnih i entitetskih vlasti zbog kršenja propisa i ugrožavanja životne sredine. Proces za dodjelu koncesije za kopanje uglja (lignita) je pokrenut 22. juna prošle godine, a nju je "Drvo-Export" dobio 14. septembra, na rok od pet godina. Ekološka dozvola je dobijena u januaru, a upotrebna dozvola za rudnik u februaru ove godine. Mjesecima prije toga su vršeni istražni radovi bez dozvola, zbog čega su mještani protestovali nekoliko puta.

Slučaj koncesionih ugovora u Livnu.

Prema raspoloživim podacima nadležni organi u Livnu su u sumnjivoj proceduri, zatvorenoj za javnost pod koncesije dali "skoro pola Livna", od čega je ostvaren godišnji prihod od tek 8,500 KM. Naime, dodjela sumnjive koncesije za eksploataciju mineralne sirovine u industrijske svrhe firma Lara natural, što je dovelo do ugrožavanja pitke vode u nekoliko livanjskih sela. Kantonalno tužilaštvo void istragu. Aktivnist za zaštitu okoliša "Zaštitimo izvore Mandeka" nastoje animirate nadležne organe da se obustavi dalja eksploatacije i da se zaštite resursi prirode. Na kraju je pravda pobjedila, jer je poništena saglasnost za eksploataciju.

Koncesioni ugovor za autoput Banja Luka - Prijedor je tajna ?

Kineska firma "Shandong Hi-Speed International" (SDHS) s kojom je 2018. godine potpisan ugovor o koncesiji za izgradnju autoputa Banjaluka – Prijedor traži od Vlade Republike Srpske dodatna finansijska sredstva i garancije za nastavak izgradnje ovog autoputa. Poseban paradoks leži u tome što je pomenuti ugovor već godinama dobro čuvana tajna, a njegovi finansijski detalji do danas nisu javno objavljeni, piše CAPITAL. Ono što je poznato jeste da je ulaganje vrijedno 297 miliona evra i da je koncesija data na period od 30 godina. Vlada RS je ugovorom garantovala kineskoj firmi „Shandong“ da će u tom periodu dobijati godišnju naknadu za raspoloživost autoputa u iznosu od 32,5 miliona evra. Preciznije, ukoliko Kinezi od naplate putarine godišnje ne dobiju 32,5 miliona evra, Vlada RS se obavezala da će namiriti nedostajući iznos. Sav novac od putarina u Srpskoj ide Kinezima.

Slučaj iz susjedne Hrvatske, na izvoru rijeke Une

Jedna od najljepših Evropskih rijeka doživjela da se bez potrebnih saglasnosti iz oblasti ekologije, suprotno zakonima počne uništavati, pregrađivati tok rijeke Une, odmah blizu izvora. Upornost građana, aktivista, posebno iz zone Nacionalnog parka Una uspjela je da "natjera" nadležne organe Hrvatske da ponište nezakonite dozvole i naredi obustavu uništavanja rijeke. Ovaj slučaj dovoljno govori dokle mogu ići razni "štićeni" moćnici, uz evidentnu "nesposobnost, pa i kriminogenost" nadležnih državnih organa.

Slučaj davanja koncesija za eksploataciju litijuma u zoni Jadra (Srbija)

Ovaj slučaj predstavlja jednu veoma zagonetnu djelatnost zainteresovanih koncesionara u komunikaciji za državom. Istovremeno je upitna i građanska aktivnost, opredjeljenost, jer je evidentno da je nekoliko desetina vlasnika zemlje istu prodalo, potencijalnom koncesionaru. Međutim, suštinski je problem u tome što se lokalna zajednica, ničim nije pitala, već je stavljena "pred svršen čin". Nakon značajnog bunta naroda, aktivnost je stala, sa nepoznanicom, šta će se dogoditi na kraju.

Evidentno je da je Bosna i Hercegovina veoma bogata raznim prirodnim resursima (ruda, minerali, rijeke, i dr. Stoga se vidi da su zainteresovani mogući koncesionari veoma aktivni u mogućem dobijanju koncesija. Međutim, vidljivo je da se državni organi, vlast sa pokrićem "političkih moćnika" vješto snalazi, manipuliše u prihvatanju poslova, isključivo rukovodeći se materijalnim interesom, bez stručne, pa i naučne verifikacije opravdanosti takvih poslova.

ZAKLJUČAK

U radu su prezentirani, analizirani pravno ekonomski, kao i kriminogeni aspekti koncesionih poslova u Bosni i Hercegovini. Ovo veoma interesantno i aktuelno pitanje koncesionih aktivnosti u Bosni i Hercegovini kroz tumačenje, analizu zakonodavnog, prvog okvira u kontekstu stvarnog stanja treba da postane češća tema stručnih rasprava nadležnih organa, ali i akademske zajednice, posebno u sferi očuvanja životne sredine.

Međutim, u konkretnoj primjeni radu nadležnih organa očigledno je da ima mnogo proizvoljnosti, nedosljednosti, pa i nezakonitosti sa karakteristikama kriminogenosti u vezi sa svim fazama u dodjeli koncesija. Posebo se to odnosi na "uticaj na odlučivanje odgovornih lica, kroz prethodna politička usaglašavanja odluka. Istovremeno je primjetno da se poslovi dodjeljuju pod veoma sumnjim tzv. tajnim procesima, daleko od javnosti čime se gubi elementarno prvo uvida, informisanja javnosti, što je nedopustivo.

Poseban problem u cjelokupnom ambijenti koncesionih poslova jeste isključenost lokalne zajednice nastojanje da se cjelokupna aktivnost void "negdje gore", čime se stvarni korisnici, uživaoci, ali i oštećenici ovim poslovima isključuju u potpunosti.

Da bi se u nekoj mjeri ova djelatnost vratila u logične, potrebne okvire, neophodno je prevashodno uskladiti komplikovane pravne propise u Bosni i Hercegovini, koji moraju zadovoljavati Evropske standard iz predmetne oblasti.

Pored toga svi zainteresovani subjekti, a posebno oni kojima bi se eventualnim pogrešnim radnjama nanijela materijalna i druga šteta, moraju biti blagovremeno informisani o suštini poslova, da bi mogli reagovati.

Na kraju je potrebno istaći da nadležni državni represivni organi (inspekcije, policija, tužilaštvo), moraju ovu oblast zorno posmatrati i u slučajevima pojave osnova sumnje za kriminalne radnje, brzo i konkretno reagovati u istraživanju postojanje krivičnih djela, učinilaca, koji moraju biti primjerno, zakonito procesuirani. Prije navedenog neophodno je razvijati efikasan system preventivne kontrole svih koncesionih poslova, kako bi se uklonili uzroci mogućih devijantnih, pa i kriminalnih ponašanja i radnji.

LITERATURA

1. Zakon o koncesijama BiH: ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 32/2002 i 56/2004)
2. Zakon o javnim nabavkama BiH ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 39/2014, 59/2022 i 50/24)

3. Izvještaji Transparency International BiH
4. Izvještaji Evropske komisije o napretku BiH
5. Miljević, D. Banjaluka, 2018. godine "Analiza ekonomske opravdanosti koncesionih naknada i podsticaja za male hidroelektrane na teritoriji Bosne i Hercegovine".
6. Radovi iz oblasti ekonomske i političke korupcij
7. BIRN BiH: Balkanska istraživačka mreža
8. Službeni izvještaji revizije